

Eliyaas - Lambarka Afar Iyo Toban

Isbarbardhigga Nebiyadeed: Laga bilaabo Millerites ilaa Future for America ee Ruuxa Eliiyaah

Jeff Pippenger
2023-10-21

Wagtigii dhammaadka ee sannadkii 1798, farriintii nebinnimada ee webiga Ulaay ee cutubyada siddeedaad iyo sagaalaad ee Daanyeel waa la furay, waxaana William Miller lagu soo kiciyey ruuxa iyo xoogga Eliyaah si uu ugu dhawaaqo soo dhowaanshaha xukunka Ilaah.

William Miller iyo hawl-wadaagayaashiisiiba waxaa la siiyey inay digniinta ka wacdiyaan Ameerika. Dalkani wuxuu noqday xarunta dhaqdhaqaaqii weynaa ee Imaatinka. Halkan ayay ahayd meesha wax sii sheegidda farriintii malaa'igta kowaad ku yeelatay dhammaystirkeedii ugu toosnaa. Qoraalladii Miller iyo saaxiibbadiis waxaa loo gudbiyey dalal fogfog. Meel kasta oo dunida oo dhan ay adeegayaashu gaadheen, waxaa loo diray warka farxadda leh ee soo-noqoshada Masiixa ee dhow. Farriintii injiilka weligeed ah ayaa ku faaftay meel fog iyo meel dhowba, "Ilaah ka cabsada, oo ammaanta siiya isaga; waayo, saacaddii xukunkiisa ayaa timid." *The Great Controversy*, 368.

Wagtigii ugu dambaysta ahaa ee 1989, farriintii nebiyadeed ee webiga Xiddeqel ee ku jirta Daanyeel cutubyada tobnaad ilaa laba iyo tobnaad waa la furfuray, waxaana Future for America lagu kiciyey ruuxa iyo xoogga Eliyaah si ay ugu dhawaaqdo soo dhowaanshaha xukunka Ilaah.

Milleriyaantu waxay ku dhawaaqeen furitaanka xukunka, Future for America na waxay ku dhawaaqdaa xiritaanka xukunka. Qaab-dhismeedkii nebiyadeed ee Milleriyaantu wuxuu ahaa labada xoog ee baabbi'iya ee jaahilnimada, oo ay ku xigtay baabtiisnimada. Qaab-dhismeedka nebiyadeed ee Future for America waa saddexda xoog ee baabbi'iya ee jaahilnimada, oo ay ku xigto baabtiisnimadu dabadeedna ay ku xigto Protestantism-ka riddada ah.

Milleriyaantu waxay ku bilaabmeen sidii Filadelfiyaaniyiin, dabadeedna waxay u gudbeen La'odikiyaaniyiin. Future for America waxay ku bilaabatay sidii La'odikiyaaniyiin, waxayna u gudubtaa Filadelfiyaaniyiin. U gudubkii Milleriyaantu ee Filadelfiya ilaa La'odikiya wuxuu la xiriiray dhimashadii Eliiyaah iyo farriintiisii dhaarta Muuse. U gudubka Future for America wuxuu la xiriiraa dhimashada iyo sarakicidda Eliiyaah iyo Muuse ee Muujintii kow iyo tobnaad.

Bilowgii xukunka sannadkii 1844, Millerites-ku waxay dhammaystireen hawshii Eliyaah ee Buur Karmel. Gebogebada xukunka, marka uu yimaado sharciga Axadda, dhaqdhaqaaqa Future for America wuxuu dhammaystiri doonaa hawshii Eliyaah ee Buur Karmel. Taariikhda Millerite-ka, saddexda calaamadood ee nebiyadeed ee waxsii-sheegidda shan iyo lixdan sannadood, kuwaas oo lagu aqoonsaday Ishacyaah cutubka toddobaad, aayadda siddeedaad, ayaa la soo celiyey markii laba qaran la isu geeyey oo ay noqdeen hal qaran si loo aasaaso geeska Protestant-ka ee bahalka dhulka ee Muujintii 13. Taariikhda Future for America, saddexda calaamadood ee isla shan iyo lixdankaas sannadood ayaa la soo celiyaa marka laba qaran isu yimaadaan si ay u sameeyaan

geeska Jamhuuriyadnimada ee u hadla sida masduulaagii.

Kii ugu horreeyey ee saddexdaas calaamadood ee jidka ku yaal taariikhda nebinnimada ee Future for America wuxuu ahaa wakhtigii dhammaadka sannadkii 1989. Kii labaadna wuxuu ahaa Sebtembar 11, 2001, kii saddexaadna wuxuu ahaan doonaa sharciga Axadda ee dhowaan imanaya. Taariikhda Millerite-ka, isku xigxiga calaamadaha jidka ee lagu aqoonsaday Ishacyaah toddoba waxa uu ka rognaa isku xigxiga calaamadaha jidka ee ku jira taariikhda Ishacyaah. Taariikhda Future for America, isku xigxigu wuxuu waafaqsan yahay tixraaca koowaad ee shan iyo lixdanka sannadood, inkastoo dhammaadka uusan mar dambe jirin wax curiye ah oo waqti ah. Tan iyo Oktoobar 22, 1844, adeegsi kasta oo wakhti nebinnimo ah waa dhalanteed shaydaani ah.

Sababta nebinnimo ee lagu adkaysanayo isku xigxiga saddexda calaamadood ee jidka sida loogu soo bandhigay Ishacyaah toddobaad, taas oo ka soo horjeedda kala horrayntooda rogan ee taariikhda Millerite, waxay qayb ahaan ku dhisan tahay xeerka xusitaanka koowaad. Kala horraynta lixdan iyo shanta sannadood waxaa markii ugu horraysay lagu xusay Ishacyaah toddobaad, in kastoo aanay mar dambe jirin curiye ka mid ah wakhtiga lixdan iyo shanta sannadood, haddana marka rumoobidda ugu dambaysa ee taariikhda nebinnimada ah ee sannadahaas lagu matalay ay ka dhacdo dhaqdhaqaaqa wakhtiga dhammaadka, saddexda calaamadood ee jidka weli waa la aqoonsan yahay, waxayna sii hayaan kala horrayntii sida ku jirtay taariikhda Ishacyaah.

Sababta labaad ee lagu sii hayo kala horreyntii ugu horraysay ee waymarks, waa xiriirka taariikhda Millerite ee lixdan iyo shanta sano ay ku rumoobeen, iyo sii-socoshada uu dhaqdhaqaaqa Millerite la leeyahay dhaqdhaqaaqa Future for America. Taariikhda Millerite waxay ahayd bilowgii, Future for America na waa dhammaadka.

Dhaqdhaqaaqii Milleriyiinta wuxuu dhammaaday sannadkii 1863, markaas oo kaniisadda Seventh-day Adventist ee si sharci ah loo abaabulay ay bilowday. Halkaas waxa lagu aamusiyey oo lagu xidhay farriintii Eliiyaah ee timid wakhtigii dhammaadka sannadkii 1798, markii la furay muujintii webiga Ulaay. Sannadkii 1989, wakhtigii dhammaadka, markii la furay muujintii webiga Xiddeqel, farriintii Eliiyaah way soo noqotay.

Sabab saddexaad oo lagu hayo kala-horrayntii asalka ahayd ee calaamadaha jidka, waxaa laga helayaa xariiqda wax sii sheegidda ee ka hadlaysa bahalka dhulka iyo labadiisa gees. Taariikhda Millerite-ka, laba qaran ayaa la isu geeyay si ay u sameeyaan geeska Protestantism-ka. Taariikhda Future for America, labada gees ee Protestantism-ka riddoobay iyo Republicanism-ka riddoobay ayaa la isu geeyn doonaa si ay u sameeyaan hal qaran oo ah “sawir ka mid ah,” isla markaana ah “sawir u ah” bahalka. Labada qaran ee ku midoobaya taariikhda dhammaadka si ay u sameeyaan hal gees oo kaniisad iyo dawlad ah, waxay gaadhaan dhammaystirkaas marka la joogo sharciga Axadda.

Marka suuradda bahalka si buuxda u samaysanto, dhammaadkeeda waxaa lagu xaqiijiyaa awooddeeda ay ku meelmariso sharciga Axadda. Samaysanka suuraddaasu waa geeddi-socod waqti qaata, laakiin calaamadda bahalku waa dhacdo ku beegan hal goor oo waqti ah. Wakhtiga lagu samaynayo suuradda waxaa u taagan afartan iyo lixdii sannadood ee macbudka la dhisay laga

soo bilaabo 1798 ilaa 1844. Geeska Jamhuuriga ahi wuxuu dhisaa macbud diimeed-siyaasadeed muddada uu socdo samaysanka suuradda bahalka.

Horumarka sawirka bahalka waxay si nebiyad ah u bilaabatay Sebtembar 11, 2001. Qalalaasahaas ayaa calaamadeeyey imaatinka Xeerka Patriot Act, kaas oo calaamadeeyey isbeddelka sharciga Dastuuriga ah ee ka guuray mabda'a sharciga Ingiriiska una gudbay mabda'a sharciga Roomaanka. Sharciga Ingiriisku wuxuu ku dhisan yahay mabda'a ah in qofku yahay aan dembi lahayn ilaa lagu caddeeyo dembi, halka sharciga Roomaanku ku dhisan yahay mabda'a ah in qofku yahay dembiile ilaa lagu caddeeyo inuusan dembi lahayn.

Macbudka siyaasadeed ee la taagay laga bilaabo Sebtembar 11, 2001 ilaa sharciga Axadda, waxa kale oo lagu muujiyey samaysanka sanamka bahalka. Wakhtiga nebiyadeed mar dambe ma khuseeyo, sidaas darteed afartan iyo lixdii sannadood ee geeska Protestantism-ku ku taagay macbudka ruuxiga ah, waxay tilmaamayaan muddo, ee ma aha hal dhibic oo wakhti ah, marka geeska Republicanism-ku kor u taagayo macbudkiisa diimeed-siyaasadeed.

Saddexda sababood ee ugu waaweyn ee loo daliishado in isla taxanaha saddexda calamadood ee lixdan iyo shanta sannadood ah lagu dabaqo sida lagu matalay Ishacyaah toddoba waa; marka kowaad, qaanuunka xusidda ugu horraysa; 742 BC, 723 BC, iyo 677 BC, sidaas darteed sagaal iyo toban sannadood oo ay ku xigaan lix iyo afartan sannadood. Taariikhda Millerite-ka waxay ahayd lidkeeda; 1798, 1844, iyo 1863, sidaas darteed lix iyo afartan sannadood oo ay ku xigaan sagaal iyo toban sannadood.

Sababta labaad ee caddayntu waa joogtaynta farriinta ku saabsan doorka iyo shaqada Eliiyaah. Eliiyaah wuxuu yimid wakhtiga ugu dambaysta sannadkii 1798, markii kitaabka Daanyeel la furfuray (Daanyeel 8:14), dabadeedna wuxuu yimid tartankii Buur Karmel intii u dhaxaysay 1840 ilaa 1844, markaasna waxaa lagu shaabadeeyey fiqiga caadada iyo dhaqanka sannadkii 1863. Eliiyaah mar kale ayuu yimid wakhtiga ugu dambaysta sannadkii 1989, markii kitaabka Daanyeel la furfuray. Wuxuu si nebiyaysan ugu safray Sebtembar 11, 2001, halkaas oo tartanka Buur Karmel ka bilaabmo, si uu ugu dhammaado sharciga Axadda ee dhowaan imanaya. Joogtaynta doorka iyo shaqada Eliiyaah waxay taageertaa isku-xigxiga calaamadaha jidka ee lagu aqoonsaday Ishacyaah toddoba.

Macnaha guud ee labada gees ee bahalka dhulka ayaa muujinaya in labada geesba ay ka gudbaan laba quwadood una gudbaan hal quwad, midna bilowga iyo midna dhammaadka boqortooyada lixaad ee waxsii-sheegista Kitaabka Quduuska ah. Marka labada ul ee ama bilowga ama dhammaadka la soo ururiyo oo la isku daro iyagoo noqda hal qaran, waxaa lagu matalaa sidii iyagoo dhisaya ama macbud ruuxi ah bilowga ama macbud ruuxi ah oo diimeed-siyaasadeed dhammaadka. Macbudka been-abuurka ahi waa suuradda macbudka baabowga, halkaas oo baadari weynu ku fadhiyo macbudka Ilaah isaga oo isku sheegaya inuu yahay Ilaah.

Marka Maraykanku sida masduulaagii u hadlo xeerka Axadda, waxay markaas dhammaystiri doontaa isla masaalkaas, waayo waxay dhisi doontaa macbud been-abuur ah oo kaniisad iyo dawlad lagu mideeyey hal ul, waxaana xakamaynta xiriirkaas gacanta ku hayn doonta kaniisaddu.

Cutubka toddobaad ee Ishacyaah, nebigii Ishacyaah wuxuu watay wiilkiisii si uu farriinta ugu naadiyo boqor Axaas ag marinka biyaha ee balliga sare, dhinaca beerta dhaqaha.

Markaasaa Rabbigu wuxuu Ishacyaah ku yidhi, Hadda bax oo Axaas la kulanno, adiga iyo wiilkaaga Shearcyaashuub, meesha ugu dambaysa biyo-mareenka berkedda sare ku taal, jidka beerta ninkii dharka caddeyn jiray. Ishacyaah 7:3.

Ereyga “shearjashub” waxay ka dhigan tahay “hadhaa ayaa soo laaban doona.” Hadhaagii dhaqdhaqaaqii bilowga ahaa ee Millerites-ku wuxuu ku soo laabtay dhaqdhaqaaqii Future for America sannadkii 1989. Ishacyaah iyo wiilkiisu waxay matalaan bilow iyo dhammaad, iyada oo loo marayo xidhiidhkooda aabbe iyo wiil. Waxay gudbinayaan ruuxa Eliiyaah ee ahaa inuu qalbiyada aabbayaasha u jeediyo carruurta iyo qalbiyada carruurtana u jeediyo aabbayaasha. Ishacyaah wuxuu ku dhawaaqayay farriin Eliiyaah ah oo ku socotay boqorkii sharka badnaa ee Axaas. Falalkiisii kale ee sharka lahaa waxaa ka mid ah in Axaas lagu yaqaanay inuu xidhay adeegyadii macbudka oo uu meeshoodii ka dhisay nuqul ka mid ah macbud Ashuuri ah.

Axaas wuxuu jiray labaatan sannadood markuu boqor noqday, oo wuxuu Yerusaaalem ku boqor ahaa lix iyo toban sannadood; mana uu samayn wixii Rabbiga Ilaahiisa ah hortiisa ku qummanaa, siduu Daa’uud aabbihiis yeelay. Laakiin wuxuu ku socday jidkii boqorradii Israa’iil; oo weliba wiilkiisiina dab buu dhex mariyey, si waafaqsan karaahiyadii quruumaha uu Rabbigu ka eryay reer binu Israa’iil hortooda. Oo wuxuu allabaryo ku bixiyey, foomna ku shiday meelihii sarsare, iyo buuraha dushooda, iyo geed kasta oo cagaaran hoostiisa. Markaasaa Resin oo ahaa boqorkii Suuriya, iyo Feqax ina Remalyaah oo ahaa boqorkii Israa’iil, Yerusaaalem u soo kaceen inay la diriraan; oo waxay hareereeyeen Axaas, laakiinse way ka adkaan kari waayeen. Wakhtigaas Resin oo ahaa boqorkii Suuriya ayaa Eelad u soo celiyey Suuriya, oo Yuhuuddii ka eryay Eelad; markaasay reer Suuriya yimaadeen Eelad, oo ilaa maantadan degeen. Sidaas daraaddeed Axaas wuxuu wargeeyayaal u diray Tiglatfiliiser oo ahaa boqorkii Ashuur, isagoo leh, Anigu waxaan ahay addoonkaaga iyo wiilkaaga; soo kac oo iga badbaadi gacanta boqorka Suuriya, iyo gacanta boqorka Israa’iil oo igu kacay. Markaasaa Axaas qaatay lacagtii iyo dahabkii laga helay gurigii Rabbiga, iyo khasnadihii guriga boqorka, oo hadiyad ahaan ugu diray boqorkii Ashuur. Boqorkii Ashuurna isaguu dhegaystay; waayo, boqorkii Ashuur wuxuu ku kacay Dimishaq, wuuna qabsaday, oo dadkeediina maxaabiis ahaan ugu kaxeeyey Qiir, Resinna wuu dilay. Markaasaa Boqor Axaas wuxuu Dimishaq u tegey inuu la kulmo Tiglatfiliiser oo ahaa boqorkii Ashuur, oo wuxuu arkay meeshii allabariga oo Dimishaq taal; markaasaa Boqor Axaas wuxuu wadaadkii Uuriyaah u diray qaabkii meeshii allabariga iyo tusmadii ay lahayd, sida waafaqsan farsamadeeda oo dhan. Markaasaa wadaadkii Uuriyaah dhisay meel allabari sida wax kasta oo Boqor Axaas Dimishaq ka soo diray; sidaasuu wadaadkii Uuriyaah u sameeyey ka hor intuuusan Boqor Axaas Dimishaq ka iman. Oo markii boqorkii Dimishaq ka yimid, boqorkii wuxuu arkay meeshii allabariga; markaasaa boqorkii u dhowaaday meeshii allabariga, oo dusheedana wax ku bixiyey. Oo wuxuu gubay qurbaankiisii la gubi jiray iyo qurbaankiisii hadhuudhka, oo wuxuu daadshay qurbaankiisii cabbitaanka, oo dhiiggii allabaryadiisii nabaddana ku rusheeyey meeshii allabariga. Oo weliba wuxuu keenay meeshii allabariga naxaasta ahayd oo Rabbiga hortiisa tiil, kana soo qaaday guriga hortiisa, oo ahayd inta u dhaxaysa meesha allabariga iyo guriga Rabbiga, oo wuxuu dhigay dhinaca woqooyi ee meesha allabariga. Markaasaa Boqor Axaas

wuxuu wadaadkii Uuriyaah ku amray, isagoo leh, Meesha allabariga weyn ku dul gub qurbaan la gubo oo subaxda ah, iyo qurbaanka hadhuudhka oo fiidka ah, iyo allabariga la gubo ee boqorka, iyo qurbaankiisa hadhuudhka, iyo qurbaanka la gubo ee dadka dalka oo dhan, iyo qurbaankooda hadhuudhka, iyo qurbaannadooda cabbitaanka; oo ku kor rushee dhiigga qurbaan kasta oo la gubo, iyo dhiigga allabari kasta; meesha allabariga naxaasta ahna waxay ii ahaan doontaa inaan wax ku weyddiisto. Sidaasuu wadaadkii Uuriyaah yeelay, sidii wax kasta oo Boqor Axaas ku amray. Markaasaa Boqor Axaas gooyay darfihii saldhigyadii, oo berkedihiina ka qaaday dushoodii; oo baddii ka dejiyey dibiyadii naxaasta ahaa ee hoosteeda joogay, oo wuxuu saaray sagxad dhagax ah. Oo saqafkii sabbida oo ay guriga ka dhex dhiseen, iyo iriddii boqorka ee dibadda, ayuu guriga Rabbiga uga leexiyey boqorkii Ashuur aawadiis. 2 Boqorradii 16:2–18.

Boqorka Ashuur wuxuu u taagan yahay boqorka woqooyi, kaas oo astaan u ah baabasiimada. Boqorkii sharka lahaa ee Axaas wuxuu ahaa hoggaamiyihii dhabta ahaa ee Yahuudah, oo ahaa dhulkii ammaanta badnaa ee dhabta ahaa. Markii Ishacyaah iyo wiilkiisu kula kulmeen isaga marinka berkedda sare agtiisa, oo ku dhow beerta kii dharka caddayn jiray, iyagoo wata fariinta ah in kuwa hadhay ay soo noqon doonaan, boqorkaas sharka leh wuxuu ku jiray qalalaasihii dagaal sokeeye oo u dhexeeyey woqooyiga iyo koonfurta. Qalalaasahaas dhexdiisa, wuxuu diiday fariintii Ilaah ku bixiyey nebigii Ishacyaah, wuxuuna gargaar u doontay boqorkii dhabta ahaa ee woqooyi si uu uga helo ilaalin.

Goobta Ishacyaah toddobaad waxay sawiraysaa hoggaamiye ka tirsan dalka ruuxiga ah ee ammaanta leh oo xilliga dagaal sokeeye u jeesta baabannimada si uu isbahaysi ula sameeyo, halkii uu Ilaah u jeesan lahaa. Caasinnimada Axaas ee ka dhanka ah Ilaah waxaa lagu matalaa booqashadiisii uu u tegay boqorka woqooyi iyo samaysashadiisii naqshadda macbudka ilaaha boqorka woqooyi, dabadeedna uu naqshaddii macbudka u diray wadaadka sare ee Yerusaaalem, kaas oo markaas barxadaha quduuska ah ee meesha quduuska ah ee Ilaah ka dhex dhisay nuqul ka mid ah macbudka been-abuurka ah. Boqorkii sharka lahaa Axaas wuxuu metelaa dawladda, iskaashiga wadaadka sarena wuxuu metelaa isku-darka kaniisadda iyo dawladda.

Kacdoonkaas muuqata waxay ka dhigan tahay kacdoonka hoggaamiyaha dalka ruuxiga ah ee ammaanta leh, kaas oo ku dayda habka cibaadada ee baabtiisnimada Roomaanka (boqorka woqooyi) oo joojiya cibaadada runta ah ee meesha quduuska ah ee Ilaah. Kacdoonkii Axaas wuxuu matalaa hoggaanka Maraykanka, kaas oo dalka ammaanta leh ka dhisa macbud been-abuur ah oo nuqul ka ah macbudka boqorka woqooyi.

Dejinta nebiyadeed ee Ishacyaah toddobaad waxay ka dhigan tahay bilowga shan iyo lixdanka sannadood ee bahalka dhulka, oo si toos ahna muddada dhammaadka ee bahalka dhulka. Iftiin badan ayaa laga guran karaa dejinta nebiyadeed ee Ishacyaah toddobaad, laakiin xilligan aynu joogno waxa aynu si fudud u adeegsanaynaa mabda'a ah in Masiixu ku sawiro dhammaadka wax, bilowga wax. Halkan waxa aynu samaynaynaa ku-dabaqidkan, ee ma aha in si qoto dheer loo qodo saamaynta kala duwan ee dejinta taariikheed ee Ishacyaah toddobaad. Waxa aynu aqoonsanaynaa in marka geeska Jamhuuriyadnimada riddada ah uu ku biiro geeska Protestantism-ka riddada ah ay taasi tahay matalaad ka mid ah dhisidda macbud been-abuur ah.

Dhismaha macbudka been-abuurka ah, ee loo qaabeeyey sida macbudka boqorka woqooyi, wuxuu matalaa taariikhda marka suuradda bahalka la sameeyo, waana imtixaanka weyn ee dadka Ilaah, kaas oo aayahooda weligeed ah lagu go'aamin doono.

“Rabbigu si cad buu ii tusay in suuradda bahalka la samayn doono ka hor intaan xilliga nimcadu xidhmin; waayo, taas waxay ahaan doontaa imtixaanka weyn ee dadka Ilaah, kaas oo aayadooda weligeed ah lagu go'aamin doono.

“Kanu waa imtixaanka ay tahay in dadka Ilaah maraan ka hor intaan la shaabadayn. Kuwa dhammaantood daacadnimadooda Ilaah ku caddeeya iyagoo xajinaya sharcigiisa, oo diidaya inay aqbalaan sabti been-abuur ah, waxay hoos geli doonaan calanka Rabbiga Ilaaha Yehowah, oo waxay heli doonaan shaabadda Ilaaha nool. Kuwii ka tanaasula runta asalkeedu jannada yahay oo aqbala sabtida Axadda, waxay heli doonaan calaamadda bahalka” The Seventh-day Adventist Bible Commentary, volume 7, 976.

Adventistayaasha maalinta toddobaad, oo ah “dadka Ilaah” ee La’odikiya, waxay leeyihiin “imtixaan weyn” oo dhaca ka hor inta aanu xidhmin wakhtiga nimcada. Waa “imtixaanka” ay khasab ku tahay inay ka gudbaan “ka hor intaan la shaabadayn.” Shaabadda Ilaah iyo xidhitaanka wakhtiga nimcadu waxay dhacaan marka la gaaro sharciga Axadda. Samaysanka ekaanshaha bahalka wuxuu ka dhacaa xilli horseeda oo ku dhammaada sharciga Axadda. Ekaanshaha bahalka iyo samaysankiisu waa run go'aamin doonta aayadeenna weligeed ah. Samaysanka ekaanshahaas waxaa lagu muujiyey isu-geynta laba ul si loo sameeyo hal qaran. Isku-geynta labada ul waxay dhacdaa bilowga taariikhda Maraykanka ka dibna mar kale dhammaadkeeda. Bilowgii laba ul ayaa la isu geeyey si loo aasaaso geeska Protestanka, dhammaadkana laba ul ayaa la isu geeyaa si loo aasaaso geeska Jamhuuriga.

Bilowgii taariikhda 1798 ilaa 1844, macbudkii geeska Protestant-ka ayaa la taagay. Sagaal iyo toban sannadood ka dib, madaxweynihii ugu horreeyey ee Jamhuuriga ahaa ee geeska Jamhuuriga ayaa u hadlay sida wan oo kale, isagoo sidaas yeelayna bilaabay geeddi-socodkii addoomaha lagu xoraynayey, hase ahaatee taas waxay ku kacday noloshiisa. Wankii Ilaah ayaa iskutallaabta ku dhintay si uu aadanaha uga xoreeyo addoonsiga dembiga, laakiin taas waxay ku kacday noloshiisa. Iskutallaabtu waa Baaqa Xoraynta. Taariikhdii uu geeska Jamhuuriga addoomaha xoraynayey, geeska Protestant-ku wuxuu diiday waxsii sheegiddii addoonsiga. Taariikhda sharciga Axadda, marka geeska Jamhuuriga dib u dhisayo addoonsiga ruuxiga ah, geeska Protestant-ku wuxuu ku dhawaaqi doonaa farriinta maxaabiista xoreysa.

Madaxweynaha ugu dambeeya ee geeska Jamhuuriga ee bahalka dhulka wuxuu u hadli doonaa sida masduulaagii, oo marka uu sidaas yeelo, geeska runta ah ee Protestanka ah ayaa loo taagi doonaa sidii calan. Taas waxaa astaan ahaan loogu muujiyey labada gees ee boqortooyadii Maado-Faaris ee muuqata iyo tan ruuxiga ah. Boqortooyadii Maado-Faaris ee muuqata waxay ahayd boqortooyadii labaad ee waxsii sheegista Kitaabka Quduuska ah, boqortooyada lixaad ee waxsii sheegista Kitaabka Quduuska ahna waa boqortooyada ruuxiga ah ee Maado-Faaris. Kitaabka Daanyeel, wankii Maado-Faaris wuxuu lahaa laba gees, sida Maraykankuna u leeyahay, hase ahaatee geeskii labaad ayaa soo baxay ugu dambayntii.

Markaasaan indhahayga kor u qaaday oo aan wax arkay, oo bal eeg, hortii webiga waxaa taagnaa wan laba gees leh; oo labada geesba way dheeraayeen; laakiinse mid baa ka dheeraa kan kale, oo kii ka dheeraa ayaa dambe soo baxay. Daniel 8:3.

Taariikhda nebinnimada ee bahalka dhulka iyo labadiisa geesood, geeska Borotestaanka ayaa markii hore la aqoonsaday; hase ahaatee, halkii uu kor ugu kici lahaa oo uu hawsha dhammaystiri lahaa, wuxuu dib ugu laabtay cidlada indho-la'aanta La'odikiya. Taariikhda marka geeska Jamhuuriga u hadlo sida masduulaagii, oo uu meel mariyo sharciga Axadda ee dhowaan imanaya, geeska runta ah ee Borotestaanka ayaa ugu dambayntii kor loo qaadi doonaa sida calan. Keliya kuwa La'odikiyaanka ah ee Adventist-ka maalinta toddobaad ah ee garanaya imtixaanka uu matalo samaysanka ekaanta bahalka ayaa heli doona shaabadda Ilaah marka wakhtiga nimcadu xidhmo. Farriinta aqoonsanaysa habkan imtixaanka ah ayaa hadda la furfurayaa si ay uga faa'iidaystaan cid kasta oo doonaysa.

Markaasaa Eliyaah dadkii oo dhan ayuu u yimid, oo wuxuu yidhi, Ilaa goormaad u kala laba-labaynaysaan laba ra'yi dhexdood? Haddii Rabbigu Ilaah yahay, isaga raaca; laakiinse haddii Bacal yahay, markaas isaga raaca. Dadkiina erey qudha uguma ay jawaabin isaga. 1 Boqorradii 18:21.